

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

Кризова ситуація в економіці України, яка пов'язана з трансформацією соціально-економічних відносин, потребує стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності у всіх сферах господарювання. Реалізація національної інноваційної політики сприяє зміцненню зовнішньоекономічних позицій України у світовому просторі. Тому в умовах сьогодення подальшого вирішення вимагають питання щодо причин зниження активності у сфері науково-технологічних інновацій, основних форм впливу інноваційно-інвестиційної діяльності на економічне зростання національного господарства й економіки регіонів та визначення шляхів активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в умовах глобалізації економіки.

На теперішній час стан розвитку продуктивних сил України вимагає активізації інноваційно-інвестиційних процесів, розвиток яких гальмується через відсутність єдиної методологічної бази та загально визнаної концепції.

Класичний перелік інновацій має наступний вигляд:

- виготовлення нового блага чи товару;
- впровадження нового методу чи способу виробництва, хоча в основі не обов'язковим є нове відкриття, але який може відкривати новий спосіб комерційного застосування;

- освоєння нового ринку збуту;

©

А.М. Федорищева, Л.В. Страшинська

- отримання нового джерела сировини чи напівфабрикатів;

- проведення відповідної реорганізації щодо забезпечення максимально вигідного стану та позиції на ринку.

За своєю економічною сутністю перші два напрями відносяться до науково-технологічних інновацій, а три інших – до ринкових, тобто освоєння нових ринків збуту або отримання на існуючому ринку вигідного положення.

Інноваційна сфера включає інноваційну систему в її взаємодії з національною інноваційною політикою. Оцінка такої взаємодії потребує конкретних теоретико-методологічних підходів, критеріїв, показників, а оцінювати інноваційну політику необхідно з позиції вигідності суб'єкта інноваційно-інвестиційної діяльності.

При цьому слід підкреслити те, що за сучасних умов участь держави в інноваційно-інвестиційній діяльності суб'єктів господарювання неухильно знижується, скорочуються можливості державної підтримки. Адже за малою кількістю інноваційно-інвестиційних проектів, що фінансуються, неможливо оцінювати параметри ефективності інноваційної діяльності, здійснювати порівняльний аналіз інвестиційних проектів. З метою дослідження взаємозв'язків між науково-технологічними та ринковими інноваціями у ринковій економіці, необхідно розробити такі методичні засади, які б дозволили відрізнити науково-технологічні і ринкові інновації, проводити оцінку активності щодо їх здійснення, оцінювати їх вплив на економіку, а також визначити стан економічної ситуації у країні з точки зору інноваційного розвитку. Звідси методологічні засади повинні базуватися на принципах, які передбачають вивчення як кількісних показників, так і аналіз нормативних активів та офіційних документів, які відображають державну інноваційно-інвестиційну політику.

У державній статистиці інноваційно-інвестиційна діяльність віддзеркалюється показниками впровадження нових технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції. Інші види діяльності відслідковуються непрямими показниками. В першу чергу до них слід віднести показники, які характеризують галузеву структуру виробництва, на рівні, насамперед, галузевих комплексів. Створення нової галузі є інновацією

великого значення. Важливим показником науково-технологічної інноваційної діяльності може слугувати місце галузей, які визначають науково-технологічний прогрес у загальній структурі національного господарства: авіаційна промисловість, космонавтика, галузі індустрії видобутку, приладо- та машинобудування, будівництво тощо. Щодо аналізу ринкових інновацій – в плані освоєння ринків та закупівель – тут необхідно розглядати експортну та імпорتنу активність, стан внутрішнього ринку країни за тим чи іншим продуктом.

Створення нових організаційних структур з метою зайняття стратегічно вигідного положення на ринку слід розглядати як перспективний напрямок сучасної інноваційної політики. Результати досліджень процесів інноваційного розвитку вітчизняних підприємств показують, що більшість із них на сучасному етапі розвитку не мають достатніх компетенцій для ефективного нарощування й використання власного інноваційного потенціалу, резервів можливих напрямків партнерства у сфері інновацій. Проблеми розроблення програм стратегічного партнерства, визначення адекватних форм трансферу нових технологій є для вітчизняної індустрії надзвичайно актуальними. Адже партнерство з-поміж іншого знижує ризики інноваційної діяльності, що мають винятково високий рівень у країнах з транзитивною економікою, які характеризуються нерівноваженістю систем господарювання, підсистемами й елементами яких є постійно змінні величини.

Стратегічні альянси з глобальними корпораціями, що домінують на ринках і володіють новітніми продуктовими і технологічними розробками, експерти визнають за найефективнішу форму партнерства для вітчизняних промислових підприємств у галузі інновацій, зорієнтованих на довготермінову перспективу розвитку. Аналіз доцільності самостійного або кооперованого розвитку інновацій, зорієнтованих на довготермінову перспективу, показав безальтернативність партнерства вітчизняних підприємств із глобальними корпораціями-лідерами. Такий висновок є справедливим як щодо класичних промислових підприємств, так і щодо організацій зі специфічними формами виробничо-комерційної діяльності.

Зазначимо, що сучасна економіка характеризується концентрацією науково-технічної та інноваційної діяльності в окремих регіонах і містах. Згідно з оцінками експертів більшість із загальної кількості патентів, зареєстрованих на території країн Організації економічної співпраці та розвитку, представляють лише 10 % регіонів країн – її членів. Одним із пояснень такого феномену дослідники називають наявність специфічних, некомерційних зв'язків, що ґрунтуються на місцевих традиціях, спільному історичному минулому між суб'єктами регіональної економічної діяльності. У такому разі передавання знань є ефективнішим у процесі прямого контактування науковців та виробничників, аніж за допомогою комунікацій на національному рівні.

Варто зазначити, що більшість дослідників, розглядаючи проблеми інноваційної діяльності, звертає увагу передусім на чинники, що впливають на продукування знань та їхнє поширення, слухно зазначаючи, що концентрація науковців, розвиток наукової інфраструктури та соціокультурне середовище суттєво впливають на рівень інноваційної результативності регіональної економіки, про що свідчать приклади таких визнаних центрів академічної та галузевої науки України, як Київ та Харків.

Також слід аналізувати інноваційно-інвестиційну активність на макрорівні, тобто на рівні економічних суб'єктів щодо впровадження нової техніки, технології, матеріалів.

Нині переважна кількість вітчизняних підприємств застосовує лобіювання своїх інтересів у владних структурах, розвиток дистрибуційної мережі, інтенсифікацію та підвищення ефективності комунікаційної діяльності. Однак, згідно з оцінками провідних західних експертів, через декілька років, коли ресурс зазначених заходів буде вичерпаний, основними складниками інструментарію конкурентної боротьби стануть системи вдосконалення якості та інноваційні товари і технології. Враховуючи експертні оцінки, можна стверджувати, що розвиток інноваційної інфраструктури з огляду на потреби бізнесу найближчими роками повинен мати інформаційний, освітній характер, здійснюватись у формах поширення аналітичної інформації, зокрема щодо можливості управління якістю як формою інноваційної діяльності, та

посилення інтелектуальних активів компаній, у тому числі – розвитку національних брендів високотехнологічної продукції.

Складні економічні сучасні умови України потребують подолання інноваційно-інвестиційної інертності господарюючих суб'єктів. Різноманітність умов їх функціонування, ступінь залученості до інноваційно-інвестиційного циклу інновацій потребують методологічних засад аналізу їх розвитку.

Методологічними засадами дослідження є системний підхід до аналізу інноваційно-інвестиційного процесу, базові положення теорії інновацій, а також використання статистичних методів дослідження: групування, зіставлення, методів спостереження і порівнянь щодо збору, обробки, та компонування інформації для аналізу.

Якщо розглядати інновацію як комплексний процес, то він складається з етапів створення; розробки (виконання); доведення до комерційного використання і розповсюдження нового технологічного, організаційного, маркетингового чи будь-якого іншого рішення (новації), що задовольняє потреби та призводить до якісних змін у виробництві і (або) у сфері послуг. Вихідними моментами концепції державного регулювання інвестиційної діяльності в регіонах України є той факт, що при переході на інноваційну модель розвитку вони збережуть свою роль і місце у галузевому і територіальному розподілі праці й будуть впливати на загальний стан національної економіки. Це обумовлюється стабільною і достатньо інертною до перетворень структурою промислового виробництва і основного капіталу: обмеженості фінансових і територіальних ресурсів щодо швидкої переорієнтації економіки; відсутністю заінтересованості у підприємницьких структур щодо довгострокових капітальних вкладень, заінтересованості виробників у вдосконаленні виробничого потенціалу. Потреба в оновленні основних засобів, яка обумовлена важливішими ринковими факторами, конкуренція, ресурсозбереження, прибуткове вкладення капіталу, його вільний перебіг між галузями і регіонами – основа ефективного застосування інвестицій.

Регіональні різниці розвитку продуктивних сил – це поняття історично обумовлене. Їх величина в кожний період розвитку об'єктивно залежить від рівня продуктивних сил і від всієї суми умов, які впливають на економіку регіону. Суттєве значення мають й об'єктивні регіональні передумови: політичне положення, ресурсний й трудовий потенціал, транспортне освоєння території та ін.

У цьому аспекті велике значення має розробка методик рейтингової оцінки інвестиційної привабливості регіону. Такі методики поділяються на такі, які:

- базуються на експертних оцінках;
- ґрунтуються на стратегічній інформації;
- побудовані на експертно-статистичних розрахунках.

Всі методики різняться не тільки методичним апаратом розрахунків, але й вибором показників, які характеризуються інвестиційними перевагами того чи іншого регіону. Так, за методикою І.А. Бланка, що розроблена у співпраці з інвестиційною компанією "Омега-Інстер", розрахунок інтегрального показника оцінки інвестиційного потенціалу (привабливості) регіонів виконується шляхом підсумовування добутків рангового значення кожного синтетичного показника та його значимості у % при прийнятті інвестиційних рішень. За розрахованими інтегральними показниками визначається місце регіону, що відображає ступінь його привабливості для потенційних інвесторів.

Нерівномірність регіонального розвитку – це просторова форма проявів нерівномірності у розвитку суспільства. На мезорівні (районному) -це перерозподіл між провідними галузями (групами галузей) промисловості і сферою та ринком послуг. На мікрорівні при динамічному розвитку науково-технічного прогресу на передові позиції виходить інновація продуктів, технологія, яка оновлює застарілі виробництва.

Результати досліджень засвідчують, що одними з ключових проблем інноваційної діяльності у регіонах України є труднощі комерціалізації наукових розробок, підвищення ефективності бізнесу за рахунок розробок місцевих

науковців – учені, як правило, не можуть успішно діяти на ринку, підприємці не сприймають результати досліджень як виробничий ресурс.

Одним з апробованих у європейській практиці інструментаріїв розв'язання зазначеної проблеми є створення кластерів, об'єднань суб'єктів інноваційної діяльності, науковців та виробничників, які усвідомлюють потребу в координації діяльності на рівні регіону. Закордонний досвід свідчить про те, що концентрація, налагодження співпраці між інноваційно активними організаціями може суттєво підвищити статус окремих регіонів не тільки на національному, а й на міжнародних ринках високотехнологічної продукції. Саме кластер може стати основою для формування регіональної інноваційної системи, що є ключовим елементом підвищення конкурентоздатності регіону.

Основними напрямками діяльності кластера можуть бути:

- створення механізмів інформаційного обміну та координування діяльності членів кластера, співпраця з органами державної влади у питаннях сприяння інноваційній діяльності та розвитку інноваційної інфраструктури;
- дослідження різних аспектів інноваційної діяльності, розроблення рекомендацій для органів державної влади;
- формулювання та апробація методик і моделей сприяння інноваційній діяльності, у тому числі прямого фінансування;
- проведення навчальних заходів для керівників підприємств, науковців, студентів щодо економічних аспектів інноваційної діяльності;
- надання консультацій суб'єктам підприємницької діяльності у галузі маркетингу, бізнес-планування, інвестиційного менеджменту;
- надання конкретної допомоги у питаннях інноваційної діяльності членам кластеру;
- інформування громадськості про проектну діяльність та залучення до співпраці як членів кластера представників цільових груп проекту (науковців, науково-технічних працівників, керівників, менеджерів промислових підприємств, підприємців, представників органів державної влади).

Підсумовуючи все вищезазначене, можна стверджувати, що умовою модернізації вітчизняної економіки на інноваційній основі є надання нової

якості інвестиційному процесу на базі пошуку та впровадження у практику господарювання прогресивних форм реалізації інвестиційних ресурсів і застосування їх методичного регулювання, а подальший щорічний моніторинг індикаторів інноваційної діяльності може стати ефективним інструментом стратегічного планування та управління на регіональному рівні.

Література

- 1. Гладунов О. Практичний досвід формування регіональної інноваційної системи // Маркетинг в Україні. – 2008. - №1. – С.20-25.*
- 2. Маліч Ю. Маркетингові альянси у стратегіях інноваційного розвитку підприємств // Маркетинг в Україні. – 2008. - №3. – С.46-52.*
- 3. Поручник А., Брикова І. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів. – К.: КНЕУ, 2006. – 44 с.*
- 4. Чукмасов С.С. Методики вибору і обґрунтування моделей інноваційного розвитку в процесі маркетингового аудиту промислових підприємств // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. – К.:КНЕУ, 2005. – С.592-602.*

